

УДК 821.161.2
К26

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

© Карп'юк В. І., 2023
© Книжковий Клуб «Клуб Сі-
мейного Дозвілля», видання
українською мовою, 2023
© Книжковий Клуб «Клуб Сі-
мейного Дозвілля», художнє
оформлення, 2023
© ТОВ «ПРОНТО ФІЛЬМ», 2023.
Всі права захищені

ISBN 978-617-15-0177-5

РОЗДІЛ 1

СТРАТА

Ще до сходу сонця на ярмаркову площу в Коломиї почали заїжджати перші вози з крамом. На торг прибували не лише покутські люди з довколишніх сіл, а й із горбів спускалися гуцули. Саме вони й були першими, бо рушали на ярмарок ще з обіду попереднього дня.

Покутяни мали більше продуктових товарів, що вдома виростили і зробили — молоко, сало, м'ясо, яйця.

Гуцули привозили з полонин бриндзу й масло, афини і гриби. А ще багато виробів з дерева — як-от дійниці, цебра і бочки.

Були на ярмарку і єврейські та вірменські купці. Ті мали більш рідкісний крам — тонкі лляні хустини, м'яке полотно на сорочки, згарди і пацьорки, з яких дівчата робили собі гердани.

Чого бракувало, але любилося гуцулам і покутянам, купці привозили з мадярів і волохів. А що тут було цінне й унікальне, то перекупували і везли за Карпати. Усім було добре жити у пограниччі.

Хіба торговцям трохи дошкуляли опришки, що не раз їх перестрівали на гірських дорогах. А гуцулам і покутянам дошкуляли орендарі — ті вважали їх своєю власністю, і через це деякі з тутешніх ставали опришками.

Ще з учорашнього обіду ішла чутка, що впіймали ватажка опришків Олексу Довбуша і на ярмарку мають його судити. Інші казали, що буде не лише суд, а таки відразу страта. А треті стверджували, що Олекса вже неживий, але його привезуть, аби так страшити людей.

Але чутки селян не страшили, а зацікавлювали, тому на ярмарок цієї днини рушили не лише ті, кому було конче треба, а й ті, кому не конче.

Коли добре розвиднілося, ярмарок гудів, як вулик.

— Буде файна торгівля! — приговорювали між собою.

— А, йо! Файна!

— А що це за буда? На тому місці завжди стояли продавці з чересами, а тепер не годен їх знайти, — мовби між іншим цікавилися одні в одних.

Селян бентежив новозбудований ешафот посеред площі. Попри те, що торговці мали свої усталені місця й не марнували нагоди якнайвигідніше викласти товар, від ешафоту всі трималися оддалік.

Свіжотесані боки дерев'яної конструкції гнітили й відлякували. Більшість селян ніколи не бачила ешафот і не знала про його призначення, тож під стінами кам'яних панських палаців він видавався чужим. Віщував щось недобре.

У проходах між рядами вже сочився аромат печеного м'яса, а дим із ватри, на якому те м'ясо пеклося, клубочився вгору і розсіювався у ранкових сонячних променях.

Ураз у ярмарковій брамі появилися військові. Їхній стрій був не той, що у смоляків, які збирали податки для княжни Яблоновської. І ці вояки були не такі зачухані, а радше надженджурені — у перуках і трикутних капелюхах. Але перший десяток не привернув

особливої уваги. Хіба потривожив жіночку із сирними кониками, що стояла при вході з кошиком свого товару і пропонувала його всім, хто заходив.

Запропонувала вона і прийшлим, але ті відмовилися, а один ще й наказовим тоном попросив відійти.

— А ти хто такий, що мене проганяєш? — жінку це страх як обурило.

Але військовий не вступав із нею в суперечку, а пішов зі своїм наказом до інших.

— Звільнити місце! Звільнити місце!

За цим десятком вояк у браму ввійшло ще зо два десятки. І ще.

Вимога була одна. А що солдати мали шаблі й мушкети, то не було жодних підстав, щоб їх не слухатися.

Люди похапцем збирали свій крам і відходили назад. За пів години торгові ряди тіснилися під стінами околишніх будинків, а вози довелося зовсім прибрати, і ярмаркова площа перетворилася на плац для військових, яких зайшло не менше тисячі.

Селяни були вражені. Вони ніколи не бачили стільки солдат. Ранковий гул давно стих. Ширилося лише сум'ятне перешіптування.

— Це княжна Яблонівська на війну зібралася чи хоче нас так залякати?

— Певно, Довбуша таки ймили і будуть тратити, а вона боїться, аби люди не повстали. Довбуш показав, що не така страшна княжна, як хоче здаватися.

— Мені гадається, що це не ми маємо боятися солдат, а сама княжна. Після того, як Довбуш запанував, княжни вже ніхто не боїться, скільки би війська вона не мала.

— Ага, і мені здається, що це хтось вищий прийшов вертати собі владу від Довбуша.

— Якби то лиш один Довбуш був, то, може б, і вернув. Але Довбуш показав, як не боятися, а тепер це вже кожен гуцул уміє.

— Я таки не вірю, що Довбуша могли ймити. Не гідно таке бути! Його куля не бере.

— Не бере, доки сам не дається.

Шепіт урвався, коли в брамі з'явився широченний віз, запряжений чотирма кіньми. Страшно порипуючи, він котився на середину площі.

На возі було колесо тортур, на якому погойдувалося безвольне чоловіче тіло.

— Йо, таки він... Таки ймили... Везуть... Таке страшне...

— Йой, та він неживий!

Обличчя чоловіка на колесі тортур було понівечене і вкрите засохлою кров'ю, так що майже не вирізнялися чорні вуса і брови, облиплі пилюкою. З голови звисало подогувате темне волосся, просякнуте кров'ю і облипле травинками. Шкіра на руках була жовта і місцями подерта. Нігті — чорні. До носа раз по раз підлігала зелена муха й намагалася залізти в ніздрю.

Поки віз їхав до ешафоту, кожен ховав очі, але й при цьому спідлоба хотів якнайретельніше роздивитися чоловіка на колесі.

Коли віз зупинився, на ешафот піднявся урядник. Він трохи прокашлявся, розгорнув аркуш паперу й почав урочисто зачитувати:

— Указом великої коронної княжни Теофілії Яблоновської за страшний злочин грабунків та убивств тіло опришка Олекси Довбуша буде привселюдно порубане на одинадцять частин і розвішане на дорогах Покуття і Підгір'я.

— Тебе би так порубали й згодували псам! — гукнув старий гуцул. Інші люди теж невдоволено загули, але до старого враз підступили жовніри, і люди стихли.

Із балконів довколишніх будинків за дієм спостерігала шляхта. Пані й панянки розганяли віялами спекотне повітря, а урядник продовжував.

— ...за вірну службу короні селянин Штефан Дзвінчук від цього дня звільняється від обов'язку сплати податків та отримує за наказом її милості 300 золотих за голову Довбуша.

Підстаркуватий утомлений чоловік хитнув головою. Це і був Штефан, а поряд із ним — його дружина Марічка. Вони обое стояли ніби на голках. Хотіли провалитися крізь землю, але земля під ними не тріскала, тому мусили далі слухати.

— Юда! — шипів старий гуцул.

— Він мав право. Довбуш його зганьбив.

— Але Довбуш був не винен, що його наречену віддали за Штефана.

— Штефан теж не винен, що Марічка за нього пішла.

— А Марічка не винна, бо думала, що Олекси вже нема.

— Ото вже й нема...

На балкон ратуші з кам'яним обличчям вишла княжна Теофілія Яблоновська. А за нею — коронний гетьман Юзеф Потоцький.